یکشنبه 20 فروردین 1396 - 09:39

احکام اعتکاف در گفت‌وگو با حجت الاسلام احمدی؛

اعتکاف توصیه قرآنی و جزء سیره پیامبر اسلام و اهل بیت بوده است

کارشناس دفتر آیت‌الله نوری همدانی گفت: «اعتکاف» و به معنای پایبند بودن به چیزی و مدامت بر آن به قصد تعظیم و تقدیس آن و دارای جنبه‌های منفی و جنبه ارزشی است.

کارشناس دفتر آیت‌الله نوری همدانی گفت: «اعتکاف» و به معنای پایبند بودن به چیزی و مدامت بر آن به قصد تعظیم و تقدیس آن و دارای جنبه‌های منفی و جنبه ارزشی است.

به گزارش خبرگزاری مهر، حجت‌الاسلام سیدناصر احمدی، کارشناس دفتر آیت‌الله نوری همدانی گفت: «اعتکاف» توصیه قرآنی و جزو سیره و سنت پیامبر اسلام و اهل بیت (ع) بوده است. برای نمونه خداوند در قرآن می فرماید «وَ عَهِدْنَآ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَ الْعَكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ: و ما به ابراهیم و اسماعیل امر کردیم که خانه مرا برای طواف کنندگان و مجاوران و رکوع کنندگان و سجده کنندگان پاک و پاکیزه کنید» (سوره بقره، آیه ۱۲۵).

وی افزود: توصیه روایات به برگزاری اعتکاف در ماه مبارک رمضان به ویژه در دهه آخر این ماه است. امام صادق (ع) در این باره فرمودند: «كانَ رَسُولُ اللهِ (ص) إذا كانَ الْعَشْرُ الأَواخِرُ اِعْتَكَفَ فِي الْمَسْجِدِ وضربت لَهُ قُبَّةٌ مِنْ شَعْرٍ، وَشَمَّرَ الْميزَرَ وَطَوى فِراشَهُ: همیشه این گونه بود که در دهة آخر [ماه رمضان] رسول خدا در مسجد معتکف می شد، خیمه ای از پشم برای او بر پا می کردند، و او پرده ای می‌آویخت و بستر خواب را جمع می‌کرد» (وسایل الشیعه، کتاب صوم، باب اعتکاف، حدیث اول / وسائل الشیعه، ج۷، ص ۳۹۷، ح۱). این روایت نشان می‌دهد، اولا، معتکف شدن در ماه رمضان، جزو سیره حضرت محمد (ص) بود، ثانیا، پیامبر (ص) همیشه در زمان اعتکاف، عبادت می‌کردند. بنابراین نباید در روزهای اعتکاف مشغول سخن گفتن درباره دنیا بود. ثالثا معتکف شدن در سایر ایام سال از جمله ماه رجب، اشکالی ندارد. رابعا رایج شدن برخی امورات مذهبی مانند اعتکاف در زمان‌هایی مانند ماه رجب (که ماه ریزش رحمت الهی است) از باب عمومات، ایرادی ندارد بلکه فرصتی مناسب برای خودسازی و عبادت است.

اعتکاف به چه معناست؟

این استاد حوزه علمیه خاطرنشان کرد: «عَكَفَ» ریشه «اعتکاف» و به معنای پایبند بودن به چیزی و مدامت بر آن به قصد تعظیم و تقدیس آن و دارای جنبه‌های منفی و جنبه ارزشی است، همچنان که قرآن این تعبیر را برای بت‌پرستان و حضور مستمر آنان در کنار بت‌هایشان به کار برده است. خودِ اعتکاف، اثر ارزشی و تربیتی دارد. البته اثر هر عمل معنوی و عبادی مانند اعتکاف با آلوده‌شدن به گناهان، از بین می‌رود. امام خمینی (ره) در تعریف اعتکاف می فرمایند «وَ هُوَ اللُّبَثُ فِی المَسجِدِ بِقَصدِ التَعَبُّدِ بِهِ وَ لا یعتَبَرُ فِیه ضَمُّ قَصدِ عِبادَةٍ أُخری خارِجَةً عَنهُ وَ اِن کانَ هُو الأحوط: اعتکاف، ماندن در مسجد به نیت عبادت است و قصد عبادت دیگر، در آن معتبر نیست. اگر چه احتیاط مستحب نیت عبادتی دیگر، در کنار اصل ماندن می باشد».

وی اضافه کرد: اعتکاف یعنی «مسلمان به منظور عبادت، دست‌کم باید سه روز پیوسته در مسجد متوقف شود». روزه گرفتن جزو لوازم اعتکاف است، بنابراین در روزهایی مانند عید فطر و عید قربان نمی‌توان معتکف شد و مسافر نیز نمی‌تواند اعتکاف به جای آورد.

امام جماعت مسجد طوس درباره تعریف مسجد جامع که از شرایطِ برگزاری اعتکاف است، گفت: بعضی از مفاهیم مانند «مسجد جامع» قابل توسعه و تضییق هستند و عرف نیز تاحدودی این مفاهیم را معین و شرح می‌دهند. به دلیل توسعه شهرها و وجود چند مسجد در یک محله، تعریف مسجد جامع نیز تغییر کرده است درحالی که در گذشته بیشتر برنامه های مذهبی و مراسمات تحریم و حتی نماز جمعه در یک مسجد به عنوان «مسجد جامع» برگزار می‌شد. بنابراین امروزه ارایه یک تعریف جامع و مانع از مسجد جامع، دشوار است همچنان که برخی مساجد جامع به دلیل توسعه شهرها، اینک تخریب شده‌اند یا جامعیت گذشته را ندارند.

حجت‌الاسلام والمسلمین احمدی با بیان اینکه اصل اعتکاف در چهار مسجد است: مسجدالحرام، مسجد النبی، مسجد کوفه و مسجد بصره، اضافه کرد: مراجع در رساله‌های علمیه تصریح دارند معتکف شدن در تمام شهر مکه که جزو حَرَم است، درست است. ضمنا حضرت علی (ع) در زمان خلافتشان در مسجد بصره، معتکف می‌شدند.

در روز سوم نمی توان از اعتکاف خارج شد

وی ادامه داد: مدت اعتکاف، سه روز است بنابراین انسان می‌تواند سه یا شش یا نه یا ۱۲ روز معتکف باشد که طی دو روز نخست (برای مثال روزهای اول و دوم یا چهارم و پنجم یا هفتم و هشتم) می‌تواند از حالت اعتکاف خارج شود، اما در روزهای سوم (سوم، ششم، نهم و ...) نمی‌تواند زیرا اعتکاف بر او واجب می‌شود.

این استاد حوزه علمیه درباره رایج‌شدن اعتکاف‌ های دانش‌آموزی و دانش‌جویی طی سال‌های اخیر در ایران و برگزاری کلاس‌های تقویت درسی در آنها، خاطرنشان کرد: توصیه قرآن و روایات، عبادات و نیایش با خداوند و دوری از دعوا، مشاجره و سخن گفتن درباره امورات دنیوی و خرید و فروش است، با این وجود، طرح مباحث علمی مانند دروس رایج مدارس و دبیرستان ها، ایرادی ندارد.

وی ادامه داد: اعتکاف، سنت نبوی (ص) است و پیامبر خودشان، اعتکاف را با امر ذات اقدس اله شروع کردند و بسیار مقید بودند که این مراسم معنوی را به جا بیاورند. در روایات هست که پیامبر اکرم (ص) یک سال از ایام اعتکاف را (دهه ی آخر ماه رمضان که بیشتر مقید بودند) در جنگ بودند و در شهر نبودند و نتوانستند معتکف بشوند، به خاطر اهمیتی که به اعتکاف می دادند، سال بعد دو دهه معتکف شدند و به تعبیر خودمان جبران کردند. بنابراین سیره ی پیغمبر خدا(ص) و ائمه ی معصومین (علیهم السلام) توجه خاص به اعتکاف بوده است.

کارشناس دفتر آیت‌الله نوری همدانی گفت: اعتکاف، همانند سایر عبادات، باید با نیت و قصد قربت ‏باشد و هر گونه ریا و خود نمایی و قصد غیر الهی آن را باطل می ‏کند. در نیت اعتکاف، قصد وجه شرط نیست، یعنی لازم نیست قصد کند که اعتکاف واجب است‏ یا مستحب. زمان نیت اعتکاف، وقت شروع اعتکاف است که شروع طلوع فجر می باشد و با استمرار نیت اول شب هم مانعی ندارد. اعتکاف را می توان به سه صورت به جای آورد: برای خود، به نیابت از مردگان و به نیابت از زندگان. اگر اعتکاف را به نیابت از کسی که، از دنیا رفته به جای آورد، در این صورت اعتکاف را تنها به نیابت از یک نفر می توان انجام داد ولی اگر مقصود اهدای ثواب باشد می توان ثواب اعتکاف را به چند نفر، زنده یا مرده، هدیه کرد. در مورد نیابت از شخص زنده، در میان فقها اختلاف نظر وجود دارد. بسیاری از فقها در درستی چنین اعتکافی، تردید کرده اند. در این صورت، هرگاه نایب، اعتکاف را به قصد رجا، یعنی امید به مطلوب بودن عمل نزد خدا، نه به عنوان عبادتی حتمی انجام دهد، مانعی ندارد.

محرمات اعتکاف

حجت‌الاسلام احمدی درباره محرمات اعتکاف گفت: پرداختن به امور جنسی به معنای وسیع آن، که شامل هر نوع بهره برداری شهوانی می باشد، بوییدن عطر و هر نوع بوی خوش و گیاهان معطر به قصد لذت بردن، مجادله و مناقشه: حرمت جدال مربوط به اموری است که معتکف بخواهد فضل و برتری خود را به دیگران نشان دهد، محرمات روزه: در حال روزه یعنی از طلوع تا غروب خورشید، که معتکف روزه می گیرد، باید از محرمات روزه نیز اجتناب نماید. بعضی از فقها محرمات احرام را بر معتکف مستحب دانسته اند و خرید و فروش، اعتکاف را باطل می کنند.

این استاد حوزه علمیه در پایان خاطرنشان کرد: مقام معظم رهبری، بهترین توصیف را درباره اعتکاف داشته اند، برای نمونه ایشان در دیدار با اعضای ستاد مرکزی اعتکاف و اعضای سومین جشنواره‌ی سراسری علمی فرهنگی اعتکاف فرمودند «اعتکاف، جای عبادت است؛ البتّه عبادت فقط هم نماز خواندن نیست؛ تماسّ خوب با معتکفین، ارتباط دوستانه و برادرانه، فراگیری از آنها، تعلیم‌دهی به آنها، معاشرت اسلامی را تجربه کردن و آموختن؛ همه‌ی اینها فرصتهایی است که در اعتکاف ممکن است پیش بیاید؛ [برای] این باید برنامه‌ریزی بشود. مهم‌ترین کار، برنامه‌ریزی است. اگر چنانچه برنامه‌ریزی نشد و کمک نشدند این جمع جوانِ مشتاق و شوریده‌ای که برای اعتکاف وارد این مسجد شده‌اند، این نیروها هدر خواهد رفت و احیاناً زیان‌آفرین خواهد شد» (بیانات در دیدار اعضای ستاد مرکزی اعتکاف و اعضای سوّمین جشنواره‌ی سراسری علمی فرهنگی اعتکاف، ۱۵/۰۲/۱۳۹۳).